

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра патологічної анатомії та кафедра загальної та клінічної патофізіології
імені Д.О. Альперна

Навчальний рік 2023-2024

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ
«ПАТОМОРФОЛОГІЯ ТА ПАТОФІЗІОЛОГІЯ»

Нормативний освітній компонент

Форма здобуття освіти заочна

Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»

Спеціальність 223 «Медсестринство», бакалаври, 2 роки навчання

Освітньо-професійна програма «Сестринська справа»

Першого бакалаврського рівня вищої освіти, 2 роки навчання

Курс перший

Першого бакалаврського рівня вищої освіти,

Курс 3

Силабус освітнього компоненту
розглянуто на засіданні кафедри
патологічної анатомії

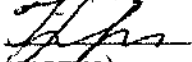
Схвалено методичною комісією
ХНМУ з проблем загальної
підготовки

Протокол від
"28" серпня 2023 року № 1

Протокол від
"31" серпня 2023 року № 1

В.о. завідувача кафедри

Голова

(підпис) проф. І.В.Сорокіна
(ініціали, прізвище)

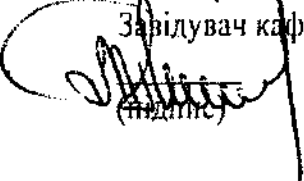

проф. О.Ю. Вовк
(ініціали, прізвище)

кафедри загальної та клінічної
патофізіології імені Д.О. Альперна

Протокол від

"30" серпня 2023 року № 11

Завідувач кафедри

(підпис) проф. М.С. Мирошніченко
(ініціали, прізвище)

РОЗРОБНИКИ СИЛАБУСУ:

1. Сорокіна Ірина Вікторівна – в.о. завідувача кафедри патологічної анатомії, д.мед.н., професор; iv.sorokina@knmu.edu.ua , +38-057-707-73-33;
2. Наумова Ольга Володимирівна – к.мед.н., доцент кафедри; ov.naumova@knmu.edu.ua , +38-057-707-73-33;
3. Плітень Оксана Миколаївна – к.мед.н., доцент кафедри; om.pliten@knmu.edu.ua , +38-057-707-73-33;
4. Калужина Оксана Володимирівна – завуч кафедри, к.мед.н., доцент кафедри; ov.kaluzhyna@knmu.edu.ua , +38-057-707-73-33.
5. Мирошніченко Михайло Сергійович - зав. кафедри загальної та клінічної патофізіології імені Д.О. Альперна, д.мед.н., професор; ms.myroshnychenko@knmu.edu.ua , +380501699763;
6. Бібіченко Вікторія Олександрівна - завуч кафедри, к.мед.н., доцент; vo.bibichenko@knmu.edu.ua , +380969237179;
7. Кучерявченко Марина Олександрівна - к.мед.н., доцент кафедри; mo.kucheriavchenko@knmu.edu.ua , +380503231493.

Відомості про викладачів освітнього компоненту “Патоморфологія та патофізіологія” кафедри патологічної анатомії ХНМУ:

1. Сорокіна Ірина Вікторівна – в.о. завідувача кафедри патологічної анатомії, д.мед.н., професор; iv.sorokina@knmu.edu.ua , +38-057-707-73-33;
2. Наумова Ольга Володимирівна – к.мед.н., доцент кафедри; ov.naumova@knmu.edu.ua , +38-057-707-73-33;
3. Плітень Оксана Миколаївна – к.мед.н., доцент кафедри; om.pliten@knmu.edu.ua , +38-057-707-73-33;
4. Калужина Оксана Володимирівна – завуч кафедри, к.мед.н., доцент кафедри; ov.kaluzhyna@knmu.edu.ua , +38-057-707-73-33.
5. Мирошніченко Михайло Сергійович - зав. кафедри загальної та клінічної патофізіології імені Д.О. Альперна, д.мед.н., професор; ms.myroshnychenko@knmu.edu.ua , +380501699763;
6. Павлова Олена Олексіївна – д.мед.н., професор кафедри; oo.pavlova@knmu.edu.ua , +380677992994;
7. Бібіченко Вікторія Олександрівна - завуч кафедри, к.мед.н., доцент; vo.bibichenko@knmu.edu.ua , +380969237179;
8. Кучерявченко Марина Олександрівна - к.мед.н., доцент кафедри; mo.kucheriavchenko@knmu.edu.ua , +380503231493.
9. Ковальцова Марина Вікторівна - к.мед.н., доцент кафедри; mv.kovaltsova@knmu.edu.ua , +380960066651.

Контактна інформація:

Місце знаходження кафедри: пр. Науки, 4, м. Харків, головний корпус ХНМУ, 3 та 4 поверх

Контактний телефон: +38-057-707-73-33,

kaf.1med.patologanatomii@knmu.edu.ua

тел. +38-057-707-73-40, kaf.1med.patalogfiziologii@knmu.edu.ua

Консультації:

Очні консультації: місце проведення: кафедра патологічної анатомії пр. Науки, 4, м. Харків, головний корпус ХНМУ, 3 поверх за попередньою домовленістю;

кафедра загальної та клінічної патофізіології імені Д.О. Альперна, пр. Науки, 4, м. Харків, головний корпус ХНМУ, 4 поверх за попередньою домовленістю;

Он-лайн консультації за попередньою домовленістю для чого необхідно написати листа на корпоративну пошту черговому викладачеві згідно графіку чергувань по кафедрі або викладачеві академічної групи, що дасть посилання до конференції у Google Meet, де відбуватиметься онлайн консультація.

Локація: заняття проводяться в умовах кафедри патологічної анатомії та загальної та клінічної патофізіології імені Д.О. Альперна ХНМУ, дистанційно – у Google Meet, Microsoft Teams Meeting, Moodle.

Час проведення занять: понеділок, вівторок, середа, четвер, п'ятниця (9⁰⁰-17¹⁰ у відповідності до розкладу).

Тривалість 1 лекції або 1 практичного заняття – 2 академічні години.

ВСТУП

Силабус освітнього компоненту «Патоморфологія та патофізіологія» складений відповідно до освітньо-професійної програми (далі – ОПП) «Сестринська справа» та Стандарту вищої освіти України (далі – Стандарт), перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузі знань 22 “Охорона здоров'я”, спеціальності 223 «Сестринська справа», 2 роки навчання, заочна форма здобуття освіти.

Опис освітнього компоненту (анотація) освітній компонент «Патоморфологія та патофізіологія» викладається для здобувачів освіти першого курсу протягом одного семестру. На вивчення освітній компонент відводиться 3 кредити ЄКТС – 90 годин (12 годин аудиторних і 78 годин самостійної роботи здобувача освіти). Програма освітнього компоненту структурована на два розділи.

Предметом вивчення патоморфології є структурне підґрунтя хвороб людини для поглибленого засвоєння фундаментальних основ медицини та клінічної картини захворювань із подальшим використанням одержаних знань у практичній роботі. Предметом вивчення освітнього компоненту з патофізіології є загальні закономірності, перш за все функціонального характеру, які вивчають перебіг захворювання, механізми резистентності, одужання та завершення хвороби.

Міждисциплінарні зв'язки: базуються на вивченні здобувачами освіти основ медичної біології та мікробіології, анатомії людини, інтегрується з цими освітніми компонентами; закладає основи вивчення здобувачами освіти фізіології, біохімії, медсестринства у внутрішній медицині, педіатрії, в хірургії та онкології та інших клінічних освітніх компонентів, що передбачає інтеграцію викладання з цими освітніми компонентами та формування умінь застосувати знання з патоморфології у процесі подальшого навчання та професійній діяльності.

Пререквізити анатомія людини, фізіологія, основи медичної біології та мікробіології, основи медсестринства.

Постреквізити медсестринство у внутрішній медицині, медсестринство в педіатрії, медсестринство в хірургії і онкології, медсестринство в інфектології, медсестринство в акушерстві та гінекології, медсестринство в сімейній медицині.

Сторінка освітнього компоненту в системі Moodle: патоморфологія <https://distance.knmu.edu.ua/course/view.php?id=3750> та патологічна фізіологія <https://distance.knmu.edu.ua/enrol/index.php?id=4267>

1. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

1.1. Метою вивчення освітнього компоненту «Патоморфологія та патофізіологія» є мікроскопічна та ультрамікроскопічна будова структур людського організму, їх розвиток і зміни у різноманітних умовах життєдіяльності, а також навчання здобувачів освіти комплексу медичних знань для кращого розуміння механізмів виникнення і розвитку патологічних змін, які відбуваються в хворому організмі.

1.2. Основними завданнями вивчення освітнього компоненту є вивчення типових загальнопатологічних процесів, сукупність яких зумовлює морфологічні прояви захворювань, вивчення структурного підґрунтя розвитку хвороб та їх клінічних проявів, структурних основ одужання, ускладнень та наслідків.

Вивчити методи патоморфологічних досліджень: аутопсія, біопсія, дослідження біопсійного матеріалу.

Сформувати у здобувачів освіти науково-обґрунтовані сучасні уявлення про хворобу, механізм розвитку того чи іншого патологічного стану; поняття про етіологію і патогенез, про причинно-наслідкові зв'язки; закономірності розвитку хвороби і види розрешення.

1.3. Компетентності та результати навчання, формуванню яких сприяє освітній компонент (взаємозв'язок з нормативним змістом підготовки здобувачів вищої освіти, сформульованим у термінах результатів навчання у ОПП та Стандарті).

1.3.1. Вивчення освітнього компоненту забезпечує опанування здобувачами освіти **компетентностей:**

інтегральні: Здатність розв'язувати типові та складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується комплексністю та невизначеністю умов та вимог **загальні:**

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 5. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності

ЗК 6. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово

ЗК 10. Здатність приймати обґрунтовані рішення.

спеціальні (фахові, предметні):

ФК 02. Здатність розпізнавати й інтерпретувати ознаки здоров'я і його змін, хвороби чи інвалідності (оцінка/діагноз), обмежень можливості повноцінної життєдіяльності і визначати проблеми пацієнтів при різних захворюваннях та станах.

ФК 04. Застосовування професійних навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій для забезпечення пацієнтові/клієнтові гідного ставлення, приватності (інтимності), - конфіденційності, захисту його прав, фізичних, психологічних та духовних потреб на засадах транскультурального медсестринства, толерантної та неосудної поведінки.

ФК 05. Здатність ефективно застосовувати сукупність медсестринських навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій для забезпечення догляду на основі холістичного (цілісного) підходу, враховуючи задоволення потреб пацієнта у комфорті, харчуванні, особистій гігієні та здатності особи задовольняти свої щоденні потреби.

ФК 06. Здатність ефективно застосовувати сукупність професійних навичок (вмінь), медичних засобів, втручань та дій при оцінці функціонального стану пацієнтів/клієнтів, підготовці їх до діагностичних досліджень та заборі біологічного матеріалу для лабораторних досліджень.

ФК 12. Здатність орієнтуватися у визначенні групової належності лікарських засобів, особливостях їх фармакокінетики та фармакодинаміки.

ФК 13. Здатність виявляти зв'язок клінічних проявів захворювань з результатами додаткових методів дослідження.

ФК 14. Здатність організовувати та надавати невідкладну допомогу при різних гострих станах.

1.3.2. Вивчення освітнього компоненту забезпечує набуття здобувачами освіти наступних **програмних результатів навчання:**

ПРН 1 Проводити медсестринське суб'єктивне та об'єктивне обстеження різних органів і систем пацієнта та оцінювати отримані дані. В умовах закладів охорони здоров'я (ЗОЗ) та вдома, шляхом спілкування з пацієнтами різних вікових груп, їхніми родичами чи близькими з оточення хворою дитиною та її батьками, уміти збирати скарги, анамнез захворювання, анамнез життя, алергологічний анамнез, епідеміологічний анамнез, оцінювати анамнестичні дані.

ПРН 3 Планувати медсестринські втручання. В умовах ЗОЗ, удома та за непередбачуваних обставин, вміти складати план медсестринських втручань для вирішення дійсних та супутніх проблем пацієнтів різного віку.

1.3.3. Вивчення освітнього компоненту забезпечує набуття здобувачами освіти наступних **соціальний навичок (Soft skills):**

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і бути сучасно навченим; застосовувати знання в практичних ситуаціях; здатність до адаптації та дії в новій ситуації, приймати обґрунтоване рішення; працювати в команді; навички міжособистісної взаємодії. Здатність спілкуватися державною мовою (усно, письмово);

використання інформаційних і комунікаційних технологій. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь, ОПП	Характеристика освітнього компоненту	
		заочна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 22 «Охорона здоров'я»	Нормативний	
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність: 223 «Медсестринство»	Курс:	
		3-й	-й
		Семестр	
		-й	-й
Годин для заочної форми навчання: аудиторних – 12, самостійної роботи здобувача освіти – 78.	Освітній ступінь: Перший (бакалаврський) рівень, 2 р н. ОПП «Сестринська справа»	Лекції	
		4 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		8 год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		78 год.	год.
Індивідуальні завдання: год.			
Вид підсумковою контролю: диф. залік			

2.1 Опис освітнього компоненту

2.2.1 Лекції

№	Тема	год.	Види лекцій
РОЗДІЛ 1: Патоморфологія			
1	Пухлинний ріст, ознаки, види росту пухлин. Канцерогенні фактори. Метастазування. Вплив пухлини на організм людини. Пухлини з мезенхіми, епітеліальної тканини. Пухлини з меланінутворюючої та нервової тканини. Гемобластози.	2	Інформаційна (освітня)
РОЗДІЛ 2: Патологічна фізіологія			
1	Типові патологічні процеси: запалення, алергія, пухлини, гарячка.	2	Тематична з візуалізацією у вигляді мультимедійної презентації
	Всього	4	

2.2.2 Семінарські заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1				

2				
	Всього годин			

2.2.3 Практичні заняття

№	Тема	год.	Методи навчання	Форми контролю
РОЗДІЛ 1: Патоморфологія				
1	Альтерація, причини, механізми виникнення. Дистрофії, види, значення для організму. Некроз, його ознаки, види, причини, наслідки. Запалення, етіологія та патогенез, класифікація. Види запалення. Ексудативне запалення. Морфологія ексудативного запалення. Ускладнення. Причини смерті. Проліферативне запалення. Специфічне запалення. Гранулематоз. Сифіліс.	1	Розповідь-пояснення, бесіда	Усне опитування (індивідуальне) Тестовий контроль
2	Патоморфологія та патофізіологія захворювань органів серцево-судинної системи: атеросклероз, гіпертонічна хвороба, ішемічна хвороба серця, цереброваскулярні захворювання.	1	Розповідь-пояснення, бесіда	Усне опитування (індивідуальне) Тестовий контроль
3	Інфекційні хвороби. Етіологія та перебіг інфекційних процесів. Кишкові інфекції. Вірусні та дитячі інфекції. Туберкульоз. Особливо небезпечні інфекції: сепсис, чума, туляремія, бруцельоз, сибірка. СНІД. Міри профілактики та наслідки захворювань	1	Розповідь-пояснення, бесіда	Усне опитування (індивідуальне) Тестовий контроль
4	Диференційований залік.	1	Дискусія	Усне опитування
РОЗДІЛ 2: Патологічна фізіологія				
1	Патогенна дія на організм фізичних чинників.	2	Розповідь-пояснення, ілюстрація, ділова гра, кейс-метод спаринг-партнерство, міждисциплінарний тренінг та інші.	Усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль; творчі завдання;
2	Типові порушення обміну речовин: порушення вуглеводного обміну. Патологія водно-солевого обміну. Порушення кислотно-основного стану. Диференційований залік.	2		
Всього		8		

2.2.4. Лабораторні заняття

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	Методи навчання	Форми контролю
1				
2				

	Всього годин			
--	--------------	--	--	--

2.2.5. Самостійна робота

№	Тема	год.	Методи навчання	Форми контролю
РОЗДІЛ 1: Патоморфологія				
1	Предмет, завдання і методи патоморфології та патофізіології. Поняття про морфогенез, патогенез і нозологію. Альтерація, причини, механізми виникнення. Дистрофії, види, значення для організму.	2	Розповідь-пояснення	Усне опитування
2	Некроз, його ознаки, види, причини, наслідки. Регенерація, її види, регенерація окремих тканин і органів. Загоювання ран.	2	Розповідь-пояснення	Усне опитування
3	Порушення кровообігу. Види, причини і механізми виникнення.	2	Розповідь-пояснення	Усне опитування
4	Запалення, етіологія та патогенез, класифікація. Види запалення. Ексудативне запалення. Морфологія ексудативного запалення. Ускладнення. Причини смерті.	2	Розповідь-пояснення	Усне опитування
5	Проліферативне запалення. Специфічне запалення. Гранулематоз. Сифіліс.	1	Розповідь-пояснення	Усне опитування
6	Імунопатологічні процеси: реакції гіперчутливості негайного та сповільненого типу. Імунодефіцитні стани.	2	Розповідь-пояснення	Усне опитування
7	Пухлинний ріст, ознаки, види росту пухлин. Канцерогенні фактори. Метастазування. Вплив пухлини на організм людини.	1	Розповідь-пояснення	Усне опитування
8	Мезенхімальні пухлини. Пухлини з меланінутворюючої та нервової тканини.	2	Розповідь-пояснення	Усне опитування
9	Пухлини з епітеліальної тканини.	1	Розповідь-пояснення	Усне опитування
10	Гемобластози: гострі та хронічні. Анемії.	1	Розповідь-пояснення	Усне опитування
11	Патоморфологія та патофізіологія захворювань органів серцево-судинної системи: атеросклероз, гіпертонічна хвороба, ішемічна хвороба серця, цереброваскулярні захворювання.	1	Розповідь-пояснення	Усне опитування
12	Патоморфологія та патофізіологія захворювань сполучної тканини з аутоімунізацією.	2	Розповідь-пояснення	Усне опитування
13	Патоморфологія та патофізіологія захворювань органів дихання.	2	Розповідь-пояснення	Усне опитування
14	Патоморфологія та патофізіологія захворювань органів шлунково-кишкового тракту, печінки, жовчовивідних шляхів та ендокринних залоз.	3	Розповідь-пояснення	Усне опитування
15	Патоморфологія та патофізіологія захворювань органів сечостатевої системи. Шляхи	2	Розповідь-пояснення	Усне опитування

	інфікування і наслідки захворювань.			
16	Патоморфологія та патофізіологія захворювань вагітності та післяпологового періоду. Пре- та перинатальна патологія.	2	Розповідь-пояснення	Усне опитування
17	Інфекційні хвороби. Етіологія та перебіг інфекційних процесів. Кишкові інфекції.	1	Розповідь-пояснення	Усне опитування
18	Вірусні та дитячі інфекції.	2	Розповідь-пояснення	Усне опитування
19	Туберкульоз.	2	Розповідь-пояснення	Усне опитування
20	Особливо небезпечні інфекції: сепсис, чума, туляремія, бруцельоз, сибірка. СНІД. Міри профілактики та наслідки захворювань.	2	Розповідь-пояснення	Усне опитування
21	Диференційований залік	3	Розповідь-пояснення	Усне опитування
РОЗДІЛ 2: Патологічна фізіологія				
1	Патофізіологія клітини.	2	Самостійна робота зобувачів освіти з літературою, підготовка рефератів. Використання тестових завдань для самоконтролю	Усне опитування; письмове опитування; тестовий контроль; реферати; самоконтроль
2	Патогенна дія на організм хімічних чинників.	2		
3	Реактивність та імунологічна реактивність.	2		
4	Типові порушення периферичного кровообігу і мікроциркуляції.	2		
5	Гіпоксія.	1		
6	Порушення білкового обміну.	2		
7	Порушення жирового обміну.	2		
8	Порушення обміну вітамінів та мікроелементів.	2		
9	Порушення енергетичного обміну. Голодування.	2		
10	Патофізіологія системи крові. Порушення системи червоної крові: еритроцитози, анемії.	2		
11	Порушення системи білої крові: лейкоцитози, лейкопенії, лейкози.	2		
12	Патофізіологія системи кровообігу. Недостатність серця. Аритмії серця. Коронарогенні ушкодження міокарда. Інфарк міокарда.			
13	Артеріальна гіпер- та гіпотензія. Атеросклероз.			
14	Патофізіологія зовнішнього дихання. Дихальна недостатність.	2		
15	Патофізіологія системи травлення, печінки			
16	Патофізіологія нирок.			
17	Патофізіологія ендокринної системи.	2		
18	Патофізіологія нервової системи.	2		
19	Патофізіологія екстремальних станів: кома, шок, колапс.	2		
20	Патофізіологія сучасної бойової травми.	2		
	Всього	78		

3. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

3.1. Оцінювання успішності освітнього компоненту здобувачів освіти проводиться на підставі чинної «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти Харківському національному медичному університеті», затвердженої наказом ХНМУ від 21.08.2021 № 181.

Оцінювання загальної навчальної діяльності (ЗНД)

ЗНД – це навчальна діяльність здобувача освіти впродовж всього періоду вивчення освітнього компоненту, що закінчуються оцінкою з формою контролю «диференційований залік». ЗНД вважається виконаною, якщо здобувач відпрацював всі пропущені аудиторні заняття та лекції, а середній бал за всі теми ПК дорівнює 3-ом балам та вище. Бали за ЗНД для освітніх компонентів з формою контролю «диференційований залік» розраховуються як середнє арифметичне балів ПК за всі теми впродовж всього періоду вивчення освітніх компонентів (з точністю до сотих) (табл. 1), автоматично в межах функціоналу електронного журналу АСУ. ЗНД визначається у балах від 70 до 120.

Таблиця 1

Перерахунок середньої оцінки за поточний контроль у багатобальну шкалу (для освітніх компонентів, що завершуються диференційованим заліком)

4-бальна шкала	120-бальна шкала	4-бальна шкала	120-бальна шкала
5	120	3.91-3,94	94
4.95-4,99	119	3.87-3,9	93
4.91-4,94	118	3.83- 3,86	92
4.87-4,9	117	3.79- 3,82	91
4.83-4,86	116	3.74-3,78	90
4.79-4,82	115	3.7- 3,73	89
4.75-4,78	114	3.66- 3,69	88
4.7-4,74	113	3.62- 3,65	87
4.66-4,69	112	3.58-3,61	86
4.62-4,65	111	3.54- 3,57	85
4.58-4,61	110	3.49- 3,53	84
4.54-4,57	109	3.45-3,48	83
4.5-4,53	108	3.41-3,44	82
4.45-4,49	107	3.37-3,4	81
4.41-4,44	106	3.33- 3,36	80
4.37-4,4	105	3.29-3,32	79
4.33-4,36	104	3.25-3,28	78
4.29-4,32	103	3.21-3,24	77
4.25- 4,28	102	3.18-3,2	76
4.2- 4,24	101	3.15- 3,17	75
4.16- 4,19	100	3.13- 3,14	74
4.12- 4,15	99	3.1- 3,12	73
4.08- 4,11	98	3.07- 3,09	72
4.04- 4,07	97	3.04-3,06	71
3.99-4,03	96	3.0-3,03	70
3.95- 3,98	95	Менше 3	Недостатньо

Проведення та оцінювання диференційованого заліку (ДЗ) (табл. 3, 4 та 7 з «Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти у ХНМУ).

ДЗ з освітнього компоненту - це процес, протягом якого перевіряються отримані за курс (семестр):

- рівень теоретичних знань;
- розвиток творчого мислення;
- навички самостійної роботи;
- компетенції - вміння синтезувати отримані знання і застосовувати їх у вирішенні практичних завдань.

Кафедра повинна забезпечити для підготовки до диференційованого заліку на інформаційному стенді такі матеріали:

- базові та якірні тестові завдання (ЛП «Крок»);
- перелік теоретичних питань (у т.ч. питання із самостійної роботи);
- перелік практичних навичок;
- перелік макро- та мікропрепаратів;
- критерії оцінки знань і умінь здобувачів освіти;
- графік відпрацювання здобувачами освіти занять впродовж семестру;
- графік консультацій з освітнього компоненту впродовж семестру;
- графік консультацій до ДЗ.

Диференційований залік проводиться викладачем групи на останньому практичному занятті у наступному порядку:

1. Вирішення пакету тестових завдань, який включає базові (якірні) тестові завдання ЛП «Крок» у кількості не менше **30 тестів**. Критерій оцінювання – 95% вірно вирішених завдань; «склав - не склав».

2. Оцінювання засвоєння практичних навичок та теоретичних знань за всіма темами освітнього компоненту в день ДЗ.

Оцінювання освоєння практичних навичок та теоретичних знань проводиться за складеними на кафедрі білетами згідно критеріям оцінювання практичних навичок і теоретичних знань (табл. 2).

Таблиця 2

Оцінювання теоретичних знань та практичних навичок, якщо вони представлені в одному білеті

Кількість питань	«5»	«4»	«3»	Відповідь за білетами, які включають теоретичну та практичну частини освітнього компоненту	За кожен відповідь здобувач освіти одержує від 10 до 16 балів, що відповідає: «5» - 16 балів; «4» - 13 балів; «3» - 10 балів.
1	16	13	10		
2	16	13	10		
3	16	13	10		
4	16	13	10		
5	16	13	10		
	80	65	50		

Оцінка з освітнього компоненту. Оцінка з освітнього компоненту визначається як сума балів за загальну навчальну діяльність та балів, одержаних безпосередньо на диференційованому заліку.

Максимальна кількість балів, яку здобувач освіти може набрати за вивчення освітнього компоненту – 200 балів, у тому числі максимальна кількість балів за поточну навчальну діяльність – 120 балів, а також максимальна кількість балів за результатами диференційованого заліку - 80 балів. Мінімальна кількість балів становить 120, у тому числі мінімальна поточна навчальна діяльність – 70 та за результатами диференційованого заліку – 50 балів. Відповідність оцінок за 200 бальною шкалою, чотирибальною (національною) шкалою та шкалою ECTS наведена у таблиці 3.

Шкала оцінювання у ХНМУ

Оцінка за 200 бальною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за чотирибальною (національною) шкалою
180–200	A	Відмінно
160–179	B	Добре
150–159	C	Добре
130–149	D	Задовільно
120–129	E	Задовільно
Менше 120	F, Fx	Незадовільно

Оцінювання результатів навчальної діяльності здобувачів освіти проводиться за критеріями, що представлені у таблиці 4.

**Критерії оцінювання результатів навчальної діяльності
здобувачів освіти з освітнього компоненту**

Оцінка	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно здобувати знання, без допомоги викладача знаходить та опрацьовує необхідну інформацію, вміє використовувати набуті знання і вміння для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді, самостійно розкриває власні обдарування і нахили
«Дуже добре»	Здобувач освіти вільно володіє вивченим обсягом матеріалу, застосовує його на практиці, вільно розв'язує вправи і задачі у стандартних ситуаціях, самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких незначна
«Добре»	Здобувач освіти вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача; в цілому самостійно застосовувати її на практиці; контролювати власну діяльність; виправляти помилки, серед яких є суттєві, добирати аргументи для підтвердження думок
«Задовільно»	Здобувач освіти відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень; з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, виправляти помилки, серед яких є значна кількість суттєвих
«Достатньо»	Здобувач освіти володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні
«Незадовільно» з можливістю повторного складання семестрового контролю	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу
«Незадовільно» з обов'язковим повторним вивченням залікового кредиту	Здобувач освіти володіє матеріалом на рівні елементарного розпізнання і відтворення окремих фактів, елементів, об'єктів

Зокрема, критерії оцінювання практичних навичок з освітнього компоненту	
«Відмінно»	Здобувач освіти відповідає високому (творчому) рівню компетентності: здобувач освіти виявляє особливі творчі здібності, без помилок самостійно демонструє виконання практичних умінь та володіє системними теоретичними знаннями (знає методику виконання практичних навичок, показання та протипоказання, можливі ускладнення, та ін.) та має здібності для прийняття рішень у нестандартних ситуаціях.
«Добре»	Здобувач освіти самостійно демонструє виконання практичних умінь, допускаючи деякі неточності, які швидко виправляє, володіє теоретичними знаннями (знає методику виконання практичних навичок, показання та протипоказання, можливі ускладнення, та ін.)
«Задовільно»	Здобувач освіти демонструє виконання практичних умінь, допускаючи деякі помилки, які може виправити при корекції їх викладачем, володіє задовільними теоретичними знаннями (знає основні положення методики виконання практичних навичок, показання та протипоказання, можливі ускладнення, та ін.).
«Незадовільно»	Здобувач освіти не може самостійно продемонструвати практичні вміння (виконує їх, допускаючи грубі помилки), не володіє достатнім рівнем теоретичних знань (не знає методики виконання практичних навичок, показань і протипоказань, можливих ускладнень, та ін.).

Здобувачам освіти, які виконали вимоги програм освітніх компонентів та були допущені до складання диференційованого заліку, але не склали його або не з'явилися виставляється оцінка Fx.

3.2. Питання до диф. заліку: Перелік теоретичних питань до диференційованого заліку:

1. Предмет, завдання і методи патоморфології та патофізіології. Поняття про морфогенез, патогенез і нозологію. Альтерація, причини, механізми виникнення. Дистрофії, види, значення для організму. 2. Некроз, його ознаки, види, причини, наслідки. Регенерація, її види, регенерація окремих тканин і органів. Загоювання ран. 3. Порушення кровообігу. Види, причини і механізми виникнення. 4. Запалення, етіологія та патогенез, класифікація. Види запалення. Ексудативне запалення. Морфологія ексудативного запалення. Ускладнення. Причини смерті. 5. Проліферативне запалення. Специфічне запалення. Гранулематоз. Сифіліс. 6. Імунопатологічні процеси: реакції гіперчутливості негайного та сповільненого типу. Імунодефіцитні стани. 7. Пухлинний ріст, ознаки, види росту пухлин. Канцерогенні фактори. Метастазування. Вплив пухлини на організм людини. 8. Мезенхімальні пухлини. Пухлини з меланінутворюючої та нервової тканини. 9. Пухлини з епітеліальної тканини. 10. Гемобластози: гострі та хронічні. Анемії. 11. Патоморфологія та патофізіологія захворювань органів серцево-судинної системи: атеросклероз, гіпертонічна хвороба, ішемічна хвороба серця, цереброваскулярні захворювання. 12. Патоморфологія та патофізіологія захворювань сполучної тканини з аутоімунізацією. 13. Патоморфологія та патофізіологія захворювань органів дихання. 14. Патоморфологія та патофізіологія захворювань органів шлунково-кишкового тракту, печінки, жовчовивідних шляхів та ендокринних залоз. 15. Патоморфологія та патофізіологія захворювань органів сечостатевої системи. Шляхи інфікування і наслідки захворювань. 16. Патоморфологія та патофізіологія захворювань вагітності та післяпологового періоду. Пре- та перинатальна патологія. 17. Інфекційні хвороби. Етіологія та перебіг інфекційних процесів. Кишкові інфекції. 18. Вірусні та дитячі

інфекції. 19. Туберкульоз. 20. Особливо небезпечні інфекції: сепсис, чума, туляремія, бруцельоз, сибірка. СНІД. Міри профілактики та наслідки захворювань.

Перелік практичних навичок до диференційованого заліку:

1. Описати макропрепарат:

1. Гангрена стопи. 2. Геморагічний інфаркт легені. 3. Камені жовчного міхура. 4. Пристінковий тромб аорти. 5. Крововилив у мозок. 6. Фібринозний перикардит. 7. Гнійний лептоменінгіт. 8. Первинний туберкульозний комплекс. 9. Фіброзно-кавернозний туберкульоз легенів. 10. Флегмонозний апендицит. 11. Рак шлунку. 12. Меланобластома шкіри. 13. Атеросклероз аорти. 14. Крупозна пневмонія. 15. Хронічна виразка шлунку. 16. Черевний тиф. 17. Інфаркт міокарда. 18. Дифтерія зівя.

2. Описати мікропрепарат:

4. Тромбофлебіт. 7. Геморагічний інфаркт легені. 22. Емфізема легені. 36. Гіаліноз судин селезінки. 38. Амілоїдоз селезінки (сагова / сальна). 43. Ожиріння серця. 44. Жирова дистрофія печінки. 67. Печінка при механічній жовтяниці. 75. Туберкульозний лімфаденіт. 86. Фібринозний / фібринозно-гнійний перикардит. 90. Крупозна пневмонія. 94. Дифтерія гортані. 97. Кардіосклероз постінфарктний / інтерстиційний. 165. Папілома шкіри. 169. Плоскоклітинний зроговілий рак шкіри. 184. Інфаркт міокарду. 194. Швидкопрогресуючий (із півмісяцями) гломерулонефрит. 201. Туберкульозне вогнище, що зажило (вогнище Гона). 207. Хронічна виразка шлунку. 208. Флегмонозний апендицит. 229. Залишки аборту.

3.3. Контрольні питання Теоретичні питання:

1. Некроз, клініко-морфологічні форми. 2. Види артеріального повнокров'я. 3. Види венозного повнокров'я. 4. Тромбоз, види тромбів. 5. Тромбемболія, її види. 6. Види ексудативного запалення. 7. Види проліферативного запалення. 8. Види загоєння ран. 9. Відмінності доброякісних і злоякісних пухлин. 10. Пухлини з епітелію (добро-і злоякісні). 11. Пухлини з власне сполучної тканини (добро-і злоякісні). 12. Атеросклероз, клініко-морфологічні форми. 13. Ішемічна хвороба серця, класифікація. 13. Гіпертонічна хвороба, клініко-морфологічні форми. 14. Крупозна пневмонія. 15. Хронічний гастрит. 16. Виразкова хвороба шлунку та 12-палої кишки. 17. Акромегалія. 18. Черевний тиф. 19. Дифтерія. 20. Скарлатина. 21. Туберкульоз. Сепсис.

Практичні навички:

1. Описати макропрепарат:

1. Гангрена стопи. 2. Фібринозний перикардит. 3. Флегмонозний апендицит. 4. Меланобластома шкіри. 5. Атеросклероз аорти. 6. Хронічна виразка шлунку. 7. Первинний туберкульозний комплекс.

2. Описати мікропрепарат:

4. Тромбофлебіт. 22. Емфізема легені. 44. Жирова дистрофія печінки. 75. Туберкульозний лімфаденіт. 184. Інфаркт міокарду. 207. Хронічна виразка шлунку. 208. Флегмонозний апендицит. 229. Залишки аборту.

3.4. Індивідуальні завдання

Оцінювання індивідуальних завдань здобувача освіти здійснюється за виконання завдань викладачем:

- доповідь реферату на практичному занятті 0-2 бали;
- доповідь з презентацією на практичному занятті 0-3 бали,
- доповідь на науково-практичних конференціях кафедри, університету, написання тез, статей 0-5 балів;

Бали за індивідуальні завдання здобувача освіти (загалом не більше 10 балів) можуть додаватись як заохочувальні додаткові бали до підсумкового балу за поточну навчальну діяльність, розраховану з використанням таблиці 2 і входять в склад оцінки з освітнього компоненту.

3.5. Правила оскарження оцінки

http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_komis_ad_text.pdf

4. ПОЛІТИКА ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ

Здобувачі освіти зобов'язані систематично опановувати теоретичні знання та практичні навички, що передбачені навчальною програмою з освітнього компоненту; завжди мати охайний зовнішній вигляд (білий халат, шапочка); вимикати мобільні пристрої під час проведення практичних занять та лекцій; виконувати правила внутрішнього розпорядку ХНМУ.

Під час занять дозволяється: залишати аудиторію на короткий час за потреби та за дозволом викладача; пити безалкогольні напої; фотографувати слайди презентацій; брати активну участь у ході заняття; заборонено: їсти (за виключенням осіб, особливий медичний стан яких потребує іншого – в цьому випадку необхідне медичне підтвердження); палити, вживати алкогольні і навіть слабоалкогольні напої або наркотичні засоби; нецензурно висловлюватися або вживати слова, які ображають честь і гідність колег та професорсько-викладацького складу; грати в азартні ігри; наносити шкоду матеріально-технічній базі університету (псувати інвентар, обладнання; меблі, стіни, підлоги, засмічувати приміщення і території); галасувати, кричати або прослуховувати гучну музику в аудиторіях і навіть у коридорах під час занять. Не допускаються запізнення здобувачів освіти на практичні заняття та лекції. Під час лекційного заняття здобувачам освіти рекомендовано вести конспект заняття та зберігати достатній рівень тиші. Ставити питання до лектора – це абсолютно нормально. Практичні заняття передбачають активну участь під час обговорення в аудиторії, здобувач освіти мають бути готовими детально розбиратися в матеріалі, ставити запитання, висловлювати свою точку зору, дискутувати. Під час дискусії важливі: повага до колег, толерантність до інших та їхнього досвіду, сприйнятливість та неупередженість, здатність не погоджуватися з думкою, але шанувати особистість опонента, ретельна аргументація своєї думки та сміливість змінювати свою позицію під впливом доказів, я-висловлювання, коли людина уникає непотрібних узагальнювань, описує свої почуття і формулює свої побажання з опорою на власні думки і емоції, обов'язкове знайомство з першоджерелами. Вітається творчий підхід у різних його проявах. Від здобувачів освіти очікується зацікавленість участю у міських, всеукраїнських та міжнародних конференціях, конкурсах та інших заходах з предметного профілю.

Відвідування практичних занять та лекцій є обов'язковим. Пропуски практичних занять відпрацьовуються викладачу групи або черговому викладачу. Прийом відпрацювань та консультацій проводяться щоденно з 15⁰⁰ до 17⁰⁰ та по суботах згідно до «Положення про порядок відпрацювання здобувачами освіти навчальних занять» від 07.12.2015 № 415. Пропущені лекції відпрацьовуються лекторові або викладачу групи шляхом написання реферату та усної відповіді на питання з теми пропущеної лекції.

Під час проведення практичного заняття староста групи призначає чергового здобувача освіти, який повинен перед початком заняття забезпечити групу мікроскопами та мікропрепаратами відповідно до теми заняття та є відповідальним за чистоту і порядок в учбовій кімнаті та збереження обладнання, мікро- та макропрепаратів.

Під час проведення контролю знань здобувачів освіти не допускаються списування, використання різного роду програмних засобів, підказки, користування мобільним телефоном чи іншими електронними пристроями.

Здобувачі освіти з особливими потребами повинні попередити викладача до початку занять, на прохання здобувача освіти це може зробити староста групи. Якщо у здобувача освіти виникнуть будь-які питання, він може його завжди вирішити перш за все з викладачем або завучем кафедри, якщо це потрібно.

Охорона праці:

На першому занятті з курсу буде роз'яснено основні принципи охорони праці шляхом проведення відповідного інструктажу. Очікується, що кожен та кожна повинні

знати, де найближчий до аудиторії евакуаційний вихід, де знаходиться вогнегасник, як їм користуватися тощо.

5. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ

Кафедра патологічної анатомії підтримує нульову толерантність до плагіату. Від здобувачів освіти очікується бажання постійно підвищувати власну обізнаність в академічному письмі. На перших заняттях проводитимуться інформаційні заходи щодо того, що саме вважати плагіатом та як коректно здійснювати дослідницько-науковий пошук.

http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_ad_etyka_text.pdf

http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_komis_ad_text.pdf

- Наказ №305 від 27.08.19 р. щодо організації навчально-виховного процесу в ХНМУ
- Кодекс академічної доброчесності ХНМУ.
- Наказ № 165 від 02.07.2020 р. про заходи з розвитку системи академічної доброчесності в ХНМУ.
- Положення про академічну доброчесність.
- Положення про Комісію з академічної доброчесності, етики та управління конфліктами ХНМУ.
- Рекомендації Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти.
- Закон України «Про освіту», стаття 42.

6. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Патоморфологія: нац. Підруч. / В.Д.Марковський, В.О.Туманський, І.В. Сорокіна П20 та ін., за ред. В.Д.Марковського, В.О.Туманського. — К.: ВСВ «Медицина», 201 — 936с., кольор. вид. ISBN 978-617-505-450-5
2. Струков А. І. Патологічна анатомія: підручник : пер. з рос. / А.І. Струков, В. В. Серов. - 4-е вид. - Х. : Факт, 2004. - 864 с.
3. Шлопов В. Г. Патологічна анатомія : підручник / В. Г. Шлопов. - Вінниця : Нова Книга, 2004. - 768 с.
4. Патофізіологія: підручник / Ю.В. Биць, Г.М. Бутенко, А.І. Гоженко та ін.; за ред. М.Н. Зайка, Ю.В. Биця, М.В. Кришталю. – 6-е вид., виправл. – К.: ВСВ «Медицина», 2017. – 752 с. +4 с. кольор. вкл.
5. Атаман О.В. Патофізіологія: в 2 т. Т 1. Загальна патологія: підручник для студ. вищ. мед. навч. заклад. / О.В. Атаман. – Вінниця: Нова Книга, 2016. – 580 с.: іл.
6. Атаман О.В. Патофізіологія: підручник: в 2 т. Т 2. Патофізіологія органів і систем / О.В. Атаман. – Вид. 2-ге, стер. – Вінниця: Нова Книга, 2017. – 448 с.:
7. Патофізіологія / За ред. М.Н. Зайка, Ю.В. Биця, М.В. Кришталю. – 4-е вид. переробл. і допов. – К.: ВСВ «Медицина», 2014. – 752 с.

Допоміжна

1. Кумар В. Основи патології за Роббінсом : пер 10-го англ. вид. : у 2 т. / Віней Кумар, абдул К. Аббас, Джон К. Астер ; наук. ред. пер. проф.: І. Сорокіна, С. Гичка, І. Давиденко. – К. : ВСВ “Медицина”, 2019. – XII, 420с.
2. Histology for Pathologists/ ad. Stacey E. Mills – Philadelphia – Baltimore - New York – London – 2020 – 1320p.

3. Основи патології за Роббінсом. Переклад 10-го англ. видання Robbins Basic Pathology 2018 р.: У 2 т. — Т.2 / За ред. В. Кумар, К. Аббас, С. Астар; Наукові редактори перекладу професори: І. Сорокіна, С. Гичка, І. Давиденко - К., 2019

4. Атаман О.В. Патологічна фізіологія в запитаннях і відповідях. Навчальний посібник / видання третє, доповнене та перероблене. – Вінниця: Нова Книга, 2010. – 547 с. Л.\

7. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. Посилання на сторінки освітнього компоненту в MOODLE – патоморфологія
<https://distance.knmu.edu.ua/course/view.php?id=3750>

патологічна фізіологія <https://distance.knmu.edu.ua/enrol/index.php?id=4267>

2. Центр тестування – база ліцензійних тестових завдань «Крок-1».

3. <http://library.med.utah.edu/WebPath/webpath.html>

4. <http://www.webpathology.com/>

5. <https://www.geisingermedicallabs.com/lab/resources.shtml>.

6. Положення про запобігання, попередження та врегулювання випадків, пов'язаних із сексуальними домаганнями і дискримінацією у ХНМУ
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog-sex.doc

7. Положення про академічну доброчесність та етику академічних взаємовідносин в Харківському національному медичному університеті
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_ad_etyka_text.pdf

8. Порядок проведення занять з поглибленого вивчення здобувачами освіти Харківського національного медичного університету окремих освітніх компонентів понад обсяг навчального плану http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/nak-poriad-pogl-vyv-dysc.docx

9. Положення про Комісію з академічної доброчесності, етики та управління конфліктами ХНМУ
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_komis_ad_text.pdf

10. Положення про визнання результатів неформальної освіти в Харківському національному медичному університеті
http://files.knmu.edu.ua:8181/upload/redakt/doc_uchproc/polog_neform_osv.pdf

11. ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА:
http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=7108%3A2021-03-10-14-08-02&catid=12%3A2011-05-10-07-16-32&Itemid=33&lang=uk

12. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ:
http://www.knmu.kharkov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2520%3A2015-04-30-08-10-46&catid=20%3A2011-05-17-09-30-17&Itemid=40&lang=uk